№ 70 Ապրիլի 22 (Մայիսի 4) 1881 Ապրիլի 22 (Մայիսի 4) № 70

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուբ. կես տարվանը 6 բուբ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով

Թիֆլիսում գրվում են մխիթարյան խմբագրատան մոտ.

Առաջարկությունքը վճարում են ուղղակի
Ադրես. Редакція «Мшака»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ ազգ օրերից)

Ձեռագրությունքն ընդունվում է ամեն յեկեղեցի.

Ձեռագրությունների համար վճարվում են
խրատանիք բառի 2 կոպեկ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Շուշուց. Նամակ Ալեքսիից. Նորերեն լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գերմանիա. Մառանքիւն. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր. — ԽՈՒՆԻՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀԵՌԱԳՐԻՆԵՐ. — ՅԱՆՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

Մարտի 26-ին

Անգամ կը լավը մեզանում այսպիսի խոսքեր. «Մեր ժողովուրդը ընթերցասէր չէ, պէտք է ալիքաւոր ընթերցասիրութիւն սարքել նրա մէջ.» Եւամ սասում են. «Մեր ժողովուրդը ընթերցասէր է, բայց ապան թուղթը գնելու համար դրամ չունի, պէտք է ալիքաւոր վարժեցնել ժողովրդին գիրք գնել. լրագիր սասենայ.»

Մենք սասում ենք՝ եւրոպական գրականութիւնը բարոյական եւ նիւթական ժողովրդի կենդանական բարգաւաճման եւ շահերի հետ սերտ կապ ունենայ,—այն ժամանակ գրականութիւնը ժողովրդի համար պահանջ կը դառնայ ու ընթերցասիրութիւնը եւ ապան թղթի վաճառումը կատարեալ կերպով սեղի կունենան. Մեզանում ժողովուրդը խոպանի կատարեալ նիւթապաշտ է. նա մասաւոր եւ բարոյական կենդանի չէ ապում. սեռակը մեզանում գրքեր ապում է եւ գնում նոյն թեռեցիկները. «ժողովուրդը» ոչինչ մտա չունի գրասում, նա չէ կարդում եւ նիւթ ասում է գիրը կամ լրագիր. այդ խոսքերի համար, կամ թեպպես ազդումութիւն ասելու համար է. Այդպես է մասասան, սոմրուիր.

Այդ պատճառ լինելով, բնական էր որ ապրի բարեմիտները կանխասէն հարստանել գրականութիւնը եւ տարածել ընթերցասիրութիւնը. դրա համար սասնկանայերը սկսեցին այժ սալ բանաստեղծական գրվածքներին, թեպպես գրուիչ մի-ջոցի եւ հանրապատասխան ժողովրդի թոյլ կողմն. Իրաւ, գրանով նրանք ընթերցասիրութիւնը չարդ սուրն, բայց ընթերցողը ընտրութիւնան մէջ, իրական կենդանի հանապարհից շեղվելով. մեծ մասամբ ցնորական եւ թեթեւամիտ դառնալով. Ուսանողները ասելի լուրջ շարժվեցան այդ խնդրում. մեզանում կազմվեց մի ընկերութիւն, որ հրատարակում է ճիշտ մեր պահանջին համեմատ գրքեր. Նա հասկացաւ որ ժողովուրդը ընթերցասէր դարձնելու համար հարկաւոր է մասաւ սերունդից սկսել. ուստի եւ հրատարակեց ընտիր մանկական ընթերցանութիւնան գրքեր. որոնք երեխային կը դարձնեն խուսան եւ կը դնեն նրա մէջ բարոյական եւ ազգասիրական սերմեր, մի եւ նոյն ժամանակ հմտանալով նրա մէջ ընթերցանութիւնան սէր. Ամբոխը. ժողովուրդը ընթերցասիրութիւնան մէջ վարժեցնելու համար նա հրատարակեց նրա նիւթական կենդանի վերաբերեալ անհատական գրքեր. Պարզ է, որ ուսանողները ամենայն հանապարհով են գնում նպատակին և յոյս կայ, որ գրանց ապրելութիւնամբ սասնկանայերը կը դառնան իրանց յուսի ընթացքից. Ուսանողներում կազմված ընկերութիւնը, որ յիշեցինք, է «Թիֆլիսի ընկերութիւնը հայերէն գրքերի հրատարակութիւնան», որի մասին սիրայ այս նիւթերս գանենք այսուհետ, որ նրա հրատարակած մանկական գրքերը քէն բարեգործութիւնամբ շատ գեղեցիկ են, բայց շատալ են ուրիշասերկրասական ձեւ են կրում, որով գրքերի գները շատ թանգ և անմատչելի են ժողովրդի սեռանանութիւնան երեխաներին. Այդ գրքերը իրանց թանգութիւնամբ շատ չեն ծախվում. բաւ գրքեր ունենալ, բայց չը կարդացանալ տարածել ժողովրդի մէջ.—մի եւ նոյն է թէ չունենալ. Եթէ ընկերութիւնը իր միջոցներով կը ապի և կը տարածի դրի. դրանով նա ինքան բերած կը լինի ապրելի. վասն զի պէտք է ժողովրդին վարժեցնել տարած թղթի. համար փոգ տալ. Բայց կայ որ ապրելում ընկերութիւնը այդ հանգամանքի վրա ուշադրութիւն կը դարձնէ.

Թիֆլիսի ինչպէս կենդանի տարած ամեն մի յառաջադիմական քայլին, պէտք է գաւառական քաղաքը տրամադրանք տայ. Ես կարդում եմ Շուշուում «Հրատարակչական գրասենեակ» և տարածին սերմեր իմ հրատարակութիւնների կը լինեն հնարեալ վեց գրքոյկները. երեխաների համար «Երկու Մատրաքվեր» Ալֆոնս—Դոդէյից թարգմանած (գինն է 15 կոպ.). Ժողովրդի և դաստիարակների համար «Գեղանի ուսուցչի դասերից» հեղ. Լեմանի. թարգմանած «Вѣстникъ Европы» ամսագրից. (գինն է 20 կոպ.) ժողովրդի համար «Մարդիկ և ծագումնաբանութիւն. (գինն է 15 կոպ.). Ընդհանուր հնարեալ ընթերցանութիւնան գրքոյկները. «Ճանապարհորդութիւն Ղարաբաղում». գինն է 30 կոպ., «Գարուայ ժամերը» (գինն է 25 կոպ.) և «Մեծար խասանի» ինքնուրոյն և թարգմանական բանաստեղծութիւններ (գինն է 50 կոպ.). Գրքերի մեր ասած ընտրութիւնան մասին թող գասեն ուրիշները. Նրանց լաւ տեսանելուց յետոյ.—Այդ գրքերը յանձնված են ապագրութիւնան և մի ամսվայ ընթացքում բոլորը պատրաստ կը լինեն.

Իմ հրատարակութիւններս երկրորդ սերունդի համար ընդունում եմ գրքեր. որոնք պէտք է լինեն մինչև հինգ ապագրական թերթ առ այժմ. Ցանկացողները թող գրեն իրենց պարտականներով չընդունված գրքերը յետ են ուղարկվում ոչրոջ ծախքով. Իմ հասցէն. Тигранъ Назарянцъ, въ Шушу. Բայց ունեմ, որ այն անձինք. որանց գրեմ եմ բարեհաճագրութիւնամբ ցրվել իմ գրքերը. կաշխատեն պրոմ. ամենին ուսուցիչներից մէկը գնաց Թիֆլիս մէկ յարաթով. որպես հիւանդութիւնան պատճառով. և այդ էլ նշանակված է թեմական վերատեսչից ստատ մասանում. Մենք շատ ցաւում ենք բացակայումը, այն էլ հիմնաւոր պատճառով և բոլոր բացակայութիւնները նշանակված են մատանում և ոչ մէկ պատճառ պարտադանում ենք մեռնանց. Ինչպէս ասում է նամակագիրը. Եթէ չէ հանանում նամակագիրը. թող գայ և տեսնի մեր մասանանները. Ցնոյ խոսում է թեմական վերատեսչի վրա, իբր նա տարրներով չէ ապրի չասում ուսուցիչներին. գա էլ սասա է. քանի որ անցեալ տարի այսպէս էր և մեզ ոչ մէկ մեկ ժամ, որպէս կարդում է նամակագիրը. այլ երբեք որ, տեսաւ բոլոր մասանանները. հարցանենց ուսուցիչներին և շատ գոհ մնաց մեզանից. Ոչ մէկ մեղայ վերատեսչը. այլ և ուրախ Եղբ. նամակը գոհ է ուսուցիչներից. Իսկ նամակագրի գոհ չը լինելու պատճառը պէտք է անձնական թշնամութիւնը լինի դէպի ուսուցիչները. Ես պատասխանում եմ ոչ. նամակագրից. որ իր բոլոր ասածները փաստերով ապացուցանի. յայտնելով իր ազգանունը. Ինչու է իր ազգանունը թաքցնում. ուզիկ է վախենում. եթէ իր բոլոր ասածները ճշմարիտ են.

Դր. Թիֆարեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Правит. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է որ ապրիլի 13-ին թագաւոր կայսրը ընդունեց Դաղստանի մէջ ստացողությունի անուանված ազգանի պատգամաւորներին.

Ահա մի ամրոցի ասիս է որ գարմանալի փոփոխման եղանակ է տարում Թիֆլիսում. կամ անվերջանալի անձրեւներ են գալիս որոգով. կամ սարսափելի քամիներ են լինում. Ոչ մի որ գեռ ճշմարիտ ասք եղանակ չէ եղել. Մինչեւ անցած երբ պարզ և քիչ մի շատ ասք որ է լինում. այնու ամենայնիւ. գիշերը բաւական ցուրտ է անում.

Ասիս, երեք որ է. որ մենք զրկված ենք մայրաքաղաքների ուսուցիչներից. որովհետև Զուգայի ասնեղին Մասկվայի և Պետերբուրգի մեծ քերթիները չեն հրատարակվում մի քանի որ.

Մեզ խնդրում են յայտնել որ նորերումս «Մշակի» մէջ յայտնած լուրը իբր թէ Թիֆլիսցի հարուստ և անմատանց պ. Միրզոյանենանց որդեգրել է մի սարդոյի երեխային՝ սխալ է. Դրա որդեգրած չորս տարեկան մանուկը հայ է.

Մենք ցաւելով խոստովանում որ «Մշակի» ընթերցողներին իր վերջինիներով յայտնի պ. Գրիգոր Պապեանն նորերումս վախճանվել է Պարսկաստան, երբեքարան հիւանդութիւնից յետոյ.

Շնորհակալութիւնամբ ստացանք Գրիգոր քահանայ Մանդակունու թարգմանութիւնը ասերի կոչի գոհարը Ներսէսի «Խորհրդածութիւն» վերնագրով գրքի. Գիրքը տպված է Թիֆլիսում 1880 թուին. Ա. Մելքիս-Շանազարեանցի տպարանում և նուիրված է վեհափառ կաթողիկոսին. Գրքի գինն է 2 բուբլ. Զարմանալի է որ մի լուսաւորչական քահանայ թարգմանել է մի բարգաւանի կրօնական գրվածք և նուիրել է նրան ասենայն հայոց կաթողիկոսին.

Թիֆլիսի փոխարարի կրկնիսի ընկերութիւնան ընդհանուր ժողովի մէջ ընտրված են հետեւեալ անձինք. Դիրեկտոր ընտրված է Ա. Բարանովան, խորհրդի անդամներ Ա. Ղազարեանան, Գ. Ցուսերեանան և Ա. Խանէնկո. վերջինիս յանձնաժողովի անդամներ ընտրված են՝ Գիլշիլիով. Դարասելով և Նիկոլաեւան.

Թատրոնական ներկայացումներ կրկին սկսվեցան Թիֆլիսում. Կիրակի որ Գալոյի թատրոնում ասուաց ներկայացումն էր. իսկ Կրթասէր թատրոնում վրաց ներկայացումն. Խոսում էին վրացերէն. ընդարձակ Գալոյի «Լեվիզոր» ոգիասան. Երկուսումն էլ հանդէս ունեցան մեծ հանդիսաւորութեամբ. ասորվելու համար էլ ամենայն ազգասէր մարդիկ գնացին դէպի թատրոնները. Ինչպէս ասում է նամակագիրը. Եթէ չէ հաստատում նամակագիրը. թող գայ և տեսնի մեր մասանանները. Ցնոյ խոսում է թեմական վերատեսչի վրա. իբր նա տարրներով չէ ապրի չասում ուսուցիչներին. գա էլ սասա է. քանի որ անցեալ տարի այսպէս էր և մեզ ոչ մէկ մեկ ժամ, որպէս կարդում է նամակագիրը. այլ երբեք որ, տեսաւ բոլոր մասանանները. հարցանենց ուսուցիչներին և շատ գոհ մնաց մեզանից. Ոչ մէկ մեղայ վերատեսչը. այլ և ուրախ Եղբ. նամակը գոհ է ուսուցիչներից. Իսկ նամակագրի գոհ չը լինելու պատճառը պէտք է անձնական թշնամութիւնը լինի դէպի ուսուցիչները. Ես պատասխանում եմ պ. նամակագրից. որ իր բոլոր ասածները փաստերով ապացուցանի. յայտնելով իր ազգանունը. Ինչու է իր ազգանունը թաքցնում. ուզիկ է վախենում. եթէ իր բոլոր ասածները ճշմարիտ են.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Լրագիրների մէջ կարդում ենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. Բայխասաղը փակված է. Գասագամասարները գեռ մի շաբաթ առաջ գնացին իրանց անելը զասակի ասեների պատճառով. Դրա պատճառն այն էր, որ բայխասաղը անկարող գտնվեցաւ վճռեներ կայացնել ձայների պակասութիւնան պատճառով. Մի քանի անգամ կրկնված այդ հանգամանքը այժմեան պարլամենտական շրջանի յատկանիշն է կազմում. Շատերը դրա պատճառը ընդհանուր անտարբերութիւնն են համարում, որ տիրել է ամենքին պատգամաւորներից սկսած. Գաշտամեան լրագիրները ինչպես բոլոր կիրքով մեղադրում են այդ անտարբերութիւնը և հաստատում են,